

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető
minden küldemény intézendő:
Füvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések
díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél
100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó
minden küldemény intézendő:
Főiskola, háznagyi hivatal.

Tartalom. Válaszul Tisza István úr „A december 18-iki határozat” című cikkére. Csiky Lajos. — Pár szerény megjegyzés Tisza István úr felszólalására. Honorius. — Az utolsó órában. Nagy István. — Tárcza. Adalékok stb. Tóth S. — Iskolaügy. Előleges jelentés a Nagy József-féle ösztöndíjon 1888-ban tett tanulmányútról. Balogh Ferencz. — A német nyelv és egyházkerületünk gymnasiumai. Gyöngyösy László. — Közügyeink. A testvéregyházkerületek köréből. R. — Külföld. — Irodalom. — Különfélék. — Hirdetés.

Válaszul Tisza István úr „A december 18-iki határozat” című cikkére.

I.

Szerkesztői elvem, a mint azt annak idején programomban is kifejeztem, kiadni egyes olyan beküldött cikkeket is, a melyeknek irányával, szellemével nem értek egyet. Ugy gondolom, hogy tartozom ezzel a nagy közönségnek, valamint a t. cikkírók személyének, és a vélemény szabadság, a legfőbb egyházi elveket nem sértő szabad szólhatás református alapon álló nagy követelményének.

Ezen elvnek hódoltam akkor is, mikor lapunk folyóévi 2-ik számában Tisza István úrnak a címében megnevezett cikkét kiadtam.

Lapunk eleitől fogva ki merete mondani minden felforgó fontos kérdésben a maga véleményét. Többször hangsúlyoztuk, hogy úgy fölfelé, mint oldalt, megadván mindenkinek a kellő tiszteletet, az évrre esetleg érvel merünk válaszolni.

Tisza István úr cikkére több megjegyzésünk van. Elmondjuk azokat őszintén, nyíltan, — sine ira et studio. Kérjük, hogy meggyőződésünk komolyságát, e vita tüzeiben megszilárdult nézetünk hűségét senki, de senki ne vonja kétségbe.

Azt mondja a t. cikkíró úr, hogy „e kérdés minden igaz ok és alap nélkül lett a hit és dogma terére átjávva”.

Szembe nézek egy kissé ezen állítással.

Lássuk csak, hogy indult meg e mozgalom a maga határozottabb alakjában?!

1887. februárhavában egy alapszabály-tervezet érkezett a tiszántúli egyházkerület püspökéhez Szász Károly, Ballagi Mór és Zsilinszky Mihály urak aláírásával. Mellette a felhívás szövege javaslatképen, főtiszt. és mélt. Szász Károly püspök úr által küldve. Felhivatott külön kísérel levélben főtiszt. Révész Bálint püspök úr, hogy tegye az alapszabály-tervezetet bírálata tárgyává, tegye meg arra észrevételeit s engedje meg, hogy az országosan kibocsátandó felhívás alá nyomtattassék ki az ő neve is s úgy tétessék az majdan közzé. A püspök úr szíves volt márcziushó elején néhányunkat magához hívatni s mi megtettük az alapszabály-tervezetre észrevételeinket, melyek általam állítottak össze s 1887. márczius 11-iki dátummal felküldettek Budapestre, főtiszt. és mélt. Szász Károly püspök úrhoz. Észrevételeink, — lehet, hogy mások is ugyanazokat tették, — kellő figyelemben részesültek, mert az az alapszabály-tervezet, mely 1887. április 30-ikára küldetett meg az általam szerkesztett ezen laphoz, — szintén februári dátummal s szintén a fentnevezett férfiak aláírásával, — már több lényeges pontban eltér az eredeti tervezettől. A mellé csatolt felhívásnak pedig alá vannak írva nem csak a két protestáns egyház vezérférfiai, hanem az unitárius püspök és főgondnok urak is.

Azzal lett igenis a kérdés a hit és a dogma terére átjávva, hogy az intéző férfiak nem tudatták a mi püspökünkkel, hogy ők a két protestáns felekezeten kívül egy harmadikra is ki akarják terjeszteni az Irodalmi Társaság működését.

Ez a téves lépés nagyon megboszulta magát. Először hallgatás, az elmélkedésre szükséges csendes mérlegelés ideje következett be. A társulat megalakulásának lehetővé tétele darab időre elnémítá az aggályt többünkben és

semmi akadályt nem gördítettünk az aláíratkozhatás elé, azon reménytel táplálván magunkat, hogy az úgy is „Tervezet“-nek nevezett szabályjavaslaton a kellő időben lehet változtatni és helyesbítéseket tenni. De a hitébredés elnyomhatatlanul bekövetkezett s ezzel együtt, főként az 1888. április 16-ikán Budapesten tartott alakuló közgyűlés után a két táborra szakadás s azóta igen sokan rendületlen sziklaként állunk a t. cikkíró úréval ellenkező nézet talaján s állítjuk, hogy *a Társulatot ma a velünk ellennézettük más elvekre akarják fektetni, mint a melyen a még névalírás nélküli, fentebb jelzett első felhívás állott.*

De foglalkozunk még egy kissé a fölvetett tétellel.

Ezen ügy egyháztársadalmi jelentőséggel bír mielőttünk. A megalakulandó Társaság tudományos theologiai műveket akar lelkészeink s vallás-erkölsi olvasmányokat népünk kezébe adni. Ez mélyen érdekel mindnyájunkat. Létkérdés az a mi egyházunkra, hogy milyen szellemi táplálékkal élnek tagjai. Ha, a mint tervezik, benne lesznek a megalakulandó Társaságban az unitáriusok is, lehet-e föltenni, hogy azok a kiadványok szilárdul protestáns szellemen legyenek szerkesztve? Lemondjon-e a magyar protestáns s közelebbről református egyházunk azon eddig mindig diadallal védett s meg is őrzött jogáról, hogy az egyház épületének oszlopokat alkotó nagy elveit ki merje ezentúl is Isten és emberek előtt mondani?! Avagy épen ma, mikor a római katholicizmus oly óriási erővel terjeszti hazánkban is a maga elveit, tanait, — épen ma engedjük-e egyházi irodalmunkat elsekélyesedni, elszintelenedni a velünk határozottan ellentétes hittani fölvét valló unitáriusokra való lanyha figyelemből?! „*A hit, a dogma dolgában compromissumot*“ mi sem ismerünk s kérjük elhinni, hogy az unitáriusoknak az Irodalmi Társaságba való bevonása nagyon is érinteni fogja azt.

Igen, mert a hol az egyháznak valamely fontosabb, benső érdeke forog kockán, ott már szerepel a hit és a dogma is. Mutatja ezt a magyar protestáns egyház története minden ponton. A gályákra hurczolt magyar protestáns lelkészek hitükért, dogmaikért szenvedtek. Mikor 1860. január 11. és 12-én a debreczeni kistemplomban tartott egyházkerületi közgyűlésen a császári nyiltparancs elleni küzdelmet harczták, egyik szónok többek közt így beszélt: „Nekünk mindenekfelett a királyok Királyának, az örök Istennek kell engedelmeskednünk, kinek parancsolatai ellen tennünk hitelveink megtagadása, esküszegés bűnének, — mely ezen a világon megbélyegez és a másikon, melynek egyházunknak egyedüli feje, az Úr Jézus által részesei lehetni remélünk, kárhozatba viszen, — elkövetése nélkül nem lehet, nem szabad“. Ugy az első, mint még inkább e második esetben határozottan politikai momentumok forogtak fenn, de a mennyiben az egyház benső életét érdekelték azok, mindjárt ott volt a hit, a

dogma, úgy, hogy nem is kellett azokat oda játszani. Az az idézet csupa hit, csupa dogma. Későbbben a Protestáns Egylet működé-ének id-jén újra csak a hit őrállói emelték fel szavokat, mikor az egyház alapdogmáit veszélyeztetve látták. És ez így volt mindig s így is lesz mindig, míg tudatos elveken álló s nem ingó fővényre építő egyházak lesznek, a mely előbbieik bizony nem tudnak ellenni hit és dogma nélkül.

De hát a debreczeniek a hit és a dogma terére *játszotrák* át ezt a kérdést! A mozgalom élén itt Debreczenben két öreg ember áll. Az egyik a 73 éves Révész Bálint, a másik a 80 éves Könyves Tóth Mihály. Öreg ember mind a kettő; mint egyikök mondá, csaknem Isten színe előtt állanak már; fényes multja van mind a kettőnek; küzdöttek sokat, szenvedtek is igen sokat. Föl lehet-e ő rólok tenni, hogy játszanának ezen kérdésben?! Egyházunk e két érdemes alakja vajjon nem prófétai szemekkel tekint-e be a jövőndöbe, s ha ott egyházunkra ez ügyből romlást lát szemök, vajjon nem ejthet-e ez gondolkodóba bennünket, kik az ő táborkaruknak tagjaivá lettünk? Ha valamikor. most nem hagyunk el titeket ősz vezéreink!

A miket még Tisza István úr cikkére meg akarok jegyezni, helyszüke miatt kénytelen vagyok egy másik cikkre hagyni.

Csiky Lajos.

Pár szerény megjegyzés Tisza István úr felszólalására.

Távol van tőlem is, hogy áldatlan polemiába bocsátkozni akarnék; de kötelességemnek tartom, hogy pár szerény észrevételt kockáztassak meg Tisza István úr felszólalására, melynek egyik indító oka, ha jól sejttem, e becses lapok mult évi utolsó számában megjelent vezércikkem, — illetőleg annak ezen kifejezése vala: „*a december 18-iki gyűlés vezérlő eleme és többsége ezen elvet követte: Sapientis est consilium mutare in melius*“.

Tisza István úr szerint ez állítás „bizonyára teljes jó hiszeműséggel oly színben tünteti fel a decz. 18-iki határozatot, mely a tényleges helyzetnek egyáltalán meg nem felel“. Én, ki a decz. 18-iki közgyűlésen részt nem vettem, az ott és az elértekezleten uralkodott hangulatot, nagyon természetesen, közvetlen szemléletből nem ismerhetem; lehet, hogy tévedtem és tévedek is tehát a gyűlés lefolyásának és a vezérlő elemek inteniójának felfogásában és megítélésében, de e tévedésben nem egyedül állok: mert nemesak a debreczeni, hanem a budapesti, sárospataki és pozsonyi egyházi lapok többrendbeli cikkei szintén azt tanúsítják, hogy csakugyan történt ott valamelyes „mutatio consilii“, már akár szerintünk „in melius“, akár mások szerint „in pejus“.

Máskülönbben, mint közvetlen szemlélőnek és résztvevőnek igen szépen köszönjük Tisza István úr felvilágosítását. Szép és nagy gondolat az összes magyar protestáns egyháznak (ide nem számítva a tiszántúli egyházkerület többségét) mandatáriusaként lépni fel s ismétlem: az összes magyar protes-

táns egyház nevében, egy életbevágó fontos ügyben elhatározó s messze kiható nyilatkozatot tenni. Az illetékesség kérdését egyáltalában nem akarem érinteni. Csakis annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy szerény tudomásom szerint a tiszántúli egyházkerület már annyiszor elkárhoztatott hivatalos többsége nem áll oly elhagyott egyedüliségben, mint azt némelyek feltüntetni szeretnék; hiszen az erdélyi egyházkerület hivatalos egyházi lapjának, a „Protestáns Közlöny“-nek legközelebbi három számában egyenesen a debreczeni „Nyilatkozat“ szellemében tartott lelkes vezércikkék jelentek meg. Azután meg — legyen szabad itt nékem is saját közvetlen tapasztalatomra és tudomásomra hivatkozni — csekélységemnek is, bár nem vagyok szerencsés a tiszántúli egyházkerület köztélékébe tartozni, volt alkalma mind a két protestáns egyháznak úgy egyházi, mint világi, — ha nem is fényes nevű, de mindenesetre számottevő és áldásosan munkálkodó olyan tagjaival, és pedig nem kevés számú tagjaival találkozni és ez ügyben szót váltani, a kik határozottan és elszántan az 1886. évi egyetemes konvent illető határozata és a debreczeni „Nyilatkozat“ mellett foglalnak állást.

Az összes magyar protestáns egyházat állítani tehát szembe a tiszántúli egyházkerület többségével: lehet teljesen jóhiszemű, de semmiesetre nem a tényeknek megfelelő és nem tapintatos eljárás. Ugy látszik, hogy éppen azok kezdenek az exclusivitas terére lépni, a kik csak nem rég a másik félt vádolták azzal. Ily eljárással pedig bajosan fogják előkészíteni az anyyunk által őshajtott egyességet és békességet.

Honorius.

Az utolsó órában.

(A lelkészminősítés és választás kérdéséhez.)

Most, a mikor egyházkerületünk legközelebbi gyűlésén hihetőleg véglegesen megállapítja a lelkészminősítési és választási szabályzatot, az ahhoz javaslatot készítő bizottságnak és egyházker. gyűlésünknek figyelmébe ajánlva hadd mondjak valamit én is arról, a miről oly sokan és oly sokat — hiában beszéltek! Nem vagyok a hitben, hogy többet s jobbat mondok, mint más; sem a hiú reménység nem áztat, hogy az én szavam fogja kivívni, a mit eddig oly sokaké nem tudott. Csak bizonyosságot akarok tenni arról, hogy a baj nyomorgatni bennünket, a kik benne vagyunk, nem szűnt meg, hanem mindinkább súlyosodik rajtunk. Háttha a sok feljajduló hang, mely békességet kér közöttünk, hatna szívökre az utolsó perczben azoknak, a kik azt megteremteni el vannak híva.

Mielőtt a szabályzatról és a javaslatokról szólanék, szükségesnek vélem azoknak fundamentomát, a törvényeket venni vizsgálat alá, mindenesetre a törvény iránt köteles tisztelettel, de a véleménynyilvánítás szabadságának fentartásával. Ama tisztelet és ezen jog vannak velem, a midőn a törvényeket és az ezeken felépült szabályzatot vizsgálom. És ha a szabadszólás jogával élve kimondom, hogy már a zsinat tévesztett alapon állott, a midőn az érdemes lelkészek megjutalmazását „a lelkészválasztásra nézve“ mondja ki „általános elvként“: azt hiszem, nem sértem meg a köteles tiszteletet, ha igazam van.

Tévesztett először maga az eszmény: érdemeseket itt jutalmazni akarni, a mely téren szerzett igazi érdemek felismeréséhez, a társadalomban létező minden életpályák érdemei között talán egyedül, magának a mindentudó Istennek

bölcsesége kívántatnék; emberi véges elmével ebben próbálkozni, főleg úgy, hogy az erélyes akarat és szigorú lelkiismeretesség nincs meg bennünk a gyakorlatban, — bár az elmélet embereinek ezek lebegnek szemek előtt és hisznek is ezekben — így próbálkozni, — mondom, — csak annyi, mint a tévesztett lépések számát szaporítani, melyek csak az elégtelenséget növelik éppen azoknál, a kiknek javára akarnának cselekedni. Mert nézzük: a tanító, tanár munkájának megvan látható eredménye és ha tudományos képzettségének irodalmi munkásságban is bizonyosságát adja, ki ne tudná, mely elismeréssel adózzék érdemeinek! A bíró legyen szorgalmas, lelkiismeretes és igazságos, meglátják azt a felsőbbség szeméi, mert van látható eredménye. A közigazgatási hivatalnok tevékenységének, erélyének eredménye megvan a község külső életének jó rendjében stb. De a jó lelkipásztor, az Ur hű szolgájának munkája hányadik esetben lesz látható!? Azt hisszük talán, hogy éppen úgy, mint másoké?! Nem ösmeri a lelkipásztor hivatását az, a ki így hisz, amíthogy sokan csakugyan nem ösmerik s még többen nem cselekesznek a szerint. Mert vajjon az a pap tesz-e hivatás szerint, a ki szónokol. — ha még oly ékes szózással is, — de azontúl magára nézve gyülekezetével szemben semmi kötelességet nem ösmer? Vagy talán egy tudós, egy elméletileg kitűnően képezett pap-e eszménye a jó lelkipásztornak, kinek e mellett nincs érke az egyház anyagi és lelki javainak gondozásához (mert van ám ilyen), nem is említve itt azt a kérdést, hogy vajjon az-e a valóban képezett ember mindenkor, a ki ír és beszél a nyilvánosság előtt, vagy lehet tudományosabban képzett egy olyan is, a ki szerénysége, vagy más oknál fogva a nyilvánosságot kerüli, de szerzett elméleti ösmereteit józan életbölcsestéggel alkalmazza, élökké és hatókká teszi azokat a gyülekezet lelki életében, anyagi dolgainak vezetésében. Az én eszményem szerinti jó lelkipásztor, az Urnak hűséges szolgája — azt hiszem — nincs több az u. n. híres papok, mint az egyszerű lelkipásztorok közt, a kiknek neve faluk határán túl alig ösmert, a nélkül azonban, hogy állítani merném, mikép bármelyek közt is sokat lelhetnénk, mert nincs sok közöttünk. Ma, a mikor mint az állam, úgy nagyon sok egyházak is anyagi zavarokkal küzködnek; a mikor — mert az állam illetményét nagyobb erőszakkal is behajtják az adózók — oly nehezen fizet csak a legcsekélyebb összeget is egyházának, iskolájának fentartására, mert ez is sok amaz után; ma hiában tud a pap szónokolni, hiában munkálkodik az irodalom terén is, ha nincs érke a kormányzáshoz, nincs képessége lelkipásztori beszédével úgyszólván semmiből teremteni, zavarban rendet csinálni. Az ilyen tehetség bizony ritka adomány, mely ha nincs, senki nem kárhoztatható, de ha van — — nem ez-e az igazi érdem?! Továbbá ma, a midőn az erkölcselenségnek minden faja kis falukban is mind ijesztőbb mértékben terjed, a midőn az istenkáromlás gyermek ajkáról is gyakrabban hallható, mint az emberszeretet, könyörület hangja, ma hiában tanítjuk a szószeleklől, az erős és boszúálló Istent, ki harmad-negyedíziglen meglünteti az ő nevének tiszteletlen cmlítését; annak és a szeretet nagy Mesterének prédikálása csak akkor fog ható lenni gyülekezte életében, ha ő maga ad példát: Istennek tisztelésére maga és családja életében, ha ő maga mutatja meg, miképen kell követni a Krisztust a könyörületben, a szegények és lünösök felkeresésében, vigasztalásában. Hányadik teszi ezt? és a ki ezt teszi, nem ez-e az igazi lelkipásztor? Aztán az ilyen érdemet, az igaz érdemet ki keresi fel és ki látja meg, ha keresi is; hiszen sok esetben a

legbuzgóbb munkálkodásnak alig van látható eredménye, sok esetben pedig ha van is, látatlanná teszik azt, a kik hívatva volnának felfedezni s méltányolni. Én ösmerek lelkészt, kinek egyháza a legvirágzóbb állapotban van és az az ő munkája; a ki lassú, de szakadatlan munkálkodásával oly alapot teremtett kis egyháznak, mely rövid időn képes lesz fedezni minden egyházi és iskolai anyagi szükségleteket az egyháztagok terhelése nélkül. Aztán ez igazi lelképásztort saját egyházmezejében is nem ösmerek, nem emlegetik, míg sok könnyű emberek a felszínen úszkálnak. Pedig nézetem szerint az egyházmegyei küldöttségnek legalább kellene gondjának lenni arra, hogy ez, ennek érdemei ösmertekké legyenek akkor, a mikor törvényeink érdemeket akarnak jutalmazni. Ösmerek pedig egy másikat is, a ki 10—12 évi hivataloskodása után egy egyházat a legnagyobb anyagi és erkölcsi zavarok közt hagyott el, pedig az az egyház anyagilag rendezett, erkölcsi tekintetben pedig olyan volt, mely az erkölestelenségnek egy nemét hosszú idők óta épen papjától látta talán először. És ez a pap aztán az első egyházak egyikében nyerte el „buzgó szolgálatainak, érdemeinek jutalmát“, s kedve volna még fényesebb egyházba folyamodni, s ismeretségénél fogva, társadalmi kitűnő ügyessége által — de épen nem lelképásztori érdemekért — oda is méltónak ítéltetnék, míg ama szerény érdemes nevénél egyszerűen elhallgatnának és bizonyosan nem jelölnék egy több jövedelmű egyházba, mert — nincs mit tagadnom — gyakran épen a legnagyobb jövedelmű egyházakba nem jelölnek igazi érdemekért, hanem látszat vagy a nexus után. De hát az a jelölő bizottság is emberekből áll, kiket épen úgy lenyűgözve tart a személyes barátság, rokonság stb., mint más gyarló embert. Ők is ritkán tudnak felülemelkedni e tekinteteken, ritkán képesek csak az igaz érdemet jutalmazni. Hibás volt tehát a zsinat kiindulási pontja, midőn az érdemes papokat jutalmazni rendeli, mert oly munkát akar végezni, melyre emberi erő gyenge, mert ha elég erős volna is a jutalmazás jogával felruházott testület felülemelkedni az érdekeken, soha nem elég böles az elvonultan munkálkodó igaz érdem megtalálására.

Nagy István.

(Folyt. köv.)

Tárcza.

Adalékok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület történetéhez.

1770. október.

Deputatio Superintendentialis.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnökle alatt: Tasnádi Székely István, Kabai András, Derecskei András séniorok; Mátyus István középszolnoki egyházmegye küldötte és a debreczeni professorok. Világiak közül: Vay István.

Tárgyak:

1. Ordináltattak: Katona József Halásziba, Csécsi Nagy Mihály Gávára, Csécsi Nagy János Gyürebe, Baksai Miklós Gyulaházára, Gyimóti Sámuel Litkére, Balog István Laskódra, Szőke István Turára, Rimaszom-

bati György Tótiba, Orosz András Lórántházára, Petrik Sámuel Jákóra, Szele Mihály Olasz-Pályiba, Héczei Dániel Peérbe, Marosi József Bályokra.

2. A superintendens jelenti, hogy küldött társaival Ákoson megjelenvén, a szilágysági új esperest — daczára Dobai Zsigmond gondnok tiltó levelének — feleskette.

3. A superintendens előterjeszti, hogy Gulácson a lelkész Gulácsi Márton nemes által szidalmaztatott és megveretett. Petneházán szintén Balog Miklós és fia Ferencz nemesek Paksi Jánost a lelkészt megütlegelték. Vay István megbíztatik, hogy a beregi és a szabolcs-vármegyei nemesek hadnagya útján szerezzen elégtételt.

4. Kaszó István szirmai lelkész panaszt emel, hogy igen csekély ok miatt az ugozsai egyházmegye által hivatalától megfosztatott; t. i. leányai egy ezüst hajtűt tulajdonítottak el egy ott náluk volt nőtől, de ő visszaadatta azt. Az egyházkerület visszahelyezi a lelkészt mint ártatlant hivatalába.

5. Kántor-jánosi egyház és a radvanci ecclesiola, a debreczeni, kunsági és békési egyházmegyékben segélygyűjtés végett kihirdettetnek. IV. köt. 28—30. l.

1771. januárius.

Deputatio Superintendentialis.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnökle alatt: Derecskei András, Tasnádi Székely István, Kabai András séniorok; több debreczeni tanár és Domokos Lajos.

Következő tárgyak vétettek fel:

1. Dunáninneri superintendens Virág Mihály írja, hogy a miért Jordánházi Sámuel harkányi lelkészt sabbellianusi elveiért hivatalától megfosztotta, őt a helytartó tanács a jászok és kunok közgyűlésén felolvasott leírásban megfeddi, eljárását helyteleníti, kimondja, hogy jurisdictiója ez ügyben nem ismertetik el. Mint egyházalkotmányunkra veszélyes következményű eljárás ellen óvás jelentetik ki és felírat határoztatik.

2. Sós Péter külföldre menendő akadémicus Pószonyban elhalt. Az atyja, a ki karczagi lakos, figyelemztessék, hogy fia hátramaradt vagyonát szent célokra adja át.

3. Január 16-án megjelentek Tisza László, Szunyoghy Károly és Varjas János. Komjáthi László hivatalától megfosztott lelkész megjelenvén, kihallgattott, de kérése elvettett és kimondatott, hogy ha tovább is ellenszegül a séniori intézkedésnek, polgári hatóság kezébe adatik.

4. Barabás András hosszúpályii lakos, nőjén nagy kegyetlenséget vivén végbe, keményen megfeddetett;

Czirják kapitány, a kinél tartózkodik, figyelmeztetve lett vad erkölcsére.

5. Ottományi egyház segélyezésért folyamodik; kérése majd más alkalommal — midőn több egyház kérvényez — vétetik fel. IV. köt. 29., 31. 32. l.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Iskolaügy.

Előleges jelentés a Nagy József-féle ösztöndíjon 1888-ban tett tanulmányútról.

Főtiszteletű és Méltóságos Alapítványi Bizottság!

A Nagy József kegyes alapítvány tanulmány-útra rendelt s részemre megszavazott ösztöndíját ez évben vettem igénybe, s ígéretem és kötelezettségem beváltottam, s egyelőre rövid jelentésemet ezennel betérjesztem, ígervén, hogy később bő és részletes jelentést fogok készíteni.

Hogy sikeresebb lehessen tanulmányozásom, összekötöttem azt a Presbyteri Szövetség londoni egyetemes gyűlésével, hol a francia nyelvű egyházak kiváló tanférfaival előre személyes ismeretségbe jöhöttem s előkészíthettem látogatásaimat, s mint ama nagy gyűlés hivatalos tagja nagyobb súlyt és támogatást nyerhettem; s első eredménye lett, hogy a gyűlés után tanulmányozhattam nemcsak a presbyteriánusok londoni theologiai akadémiáját, hanem az episcopalisták londoni theologiai fakultását is. Ezután következett a tulajdonképeni vállalat végrehajtása: a francia nyelvű theologiai akadémiák meglátogatása Franciaországban és a francia Helvétiában: s ez útát f. é. július 17-től augusztus 11-ig végeztem el. Először is meglátogattam az 1877-ben Párisban felállított theologiai fakultást, nemcsak a tanintézetet és berendezését alkalmam volt átnézni, hanem igazgatójával (dékán) s kiváló tanáraival személyesen és bőven értekezni. Innen a hugonották ősi és sok szenvedésen átment s az ország távoli déli részén fekvő (Páristól 722 kilométer messze eső) fészkebe, Montaubanba hatoltam, a hol a legsikeresebb tanulmányozást tehettem; majdnem 300 éves ez intézet, de története magán hordja az egész egyház viszontagságainak sokszor fájdalmas képvonásait. A hugonotta vérrel szentelt e ponton, hol magyar theologus nem igen fordult meg, a legmelegebb fogadtatásban részesültem, a nagy tekintélyű dékán (Bois Károly) vendége voltam s összes tanárait megismerhettem, szakvizsgákra is elvezettvén.

Az út további folyamában a vértanú hugonotta egyház történelmi nagy pontjait: Toulouse, Narbonne, Nimes, Lyon városokat és egyházait meglátogattam; a Cévennes-hegyi vidéken fekszenek azok, hol 100 évig vonaglott a kálvinizmus, de az evangéliom pusztíthatatlan erejének tanúbizonyságául, megfogyva bár, de törve nem, a halálra üldözött református egyház a romokon új életre támadott.

A francia nyelvű Helvétiában hat ref. theologiai szakiskolát kerestem fel, u. m. Kálvin városában Genfben az 1559-ben Kálvin által alapított s ma már egyetemi rangra emelt genfi egyetemet; és ugyancsak ott az 1831-ben az evangéliomi pozitív tanok védelmére alapított „Oratoire“

nevű theologiai semináriumot, annak nem oly fényes, de hitvédő lelkes intézményét. Egyúttal a kálvini emlékeket is megismerhettem, ezek közt a nagy reformátor halála 3 százados emlékére közösen emelt reformatió csarnokát, hol üveg alatt felemelő volt szemlélnem a mi tiszántúli egyházkerületünknek 1871-ben oda intézett üdvözlő szövegét Révész Bálint és gróf Degenfeld Imre elnöki aláírásával.

Majd az 1537-ben alapított, Béza Tódor és Viret Péter reformátorok által ékesített lausannei theologiai akadémiát, s az ugyanott 1837-ben külön szervezett és a hatalmas Vinet Sándor által támogatott szabad-egyházi fakultást tettem látogatásom tárgyává. E városban szintén két theologiai intézet versenyez egymással, egyike az autonomia elvének épen tartása szellemének teremtménye, az államnak, mely ma már vegyes elemekből áll, legkisebb befolyását sem fogadván el.

Végre Farel Vilmos reformátor második hazájába: a kies fekvésű, de ő s történelmi vonásait megőrzött Neuchâtel városába jutottam el, hol ismét két theologiai intézet nyílt fel előttem, az 1700-ban alakított Osterwald-féle református akadémia; és az 1875-ben létre hitt szabad-egyházi fakultás, utóblik szegényesnek látszó intézetet gazdaggá és vonzóvá a legnagyobb francia exegeta Godet György fényes tehetsége tette.

Mindenütt megtettem minden lehető, hogy megismerkedjem az intézetekkel, azok szellemével, rendszerével és multjával is.

Csak érinthetem e jelentésben a főpontokat, hosszabb idő kívánatlik teljesebb képet adhatnom a látottakról, tapasztaltakról, a benyomásokról és elvont tanúságokról, mit későbbre tartok fenn.

Fogadja a méltóságos Bizottság hálás köszönetemet a nyújtott bizalomért; Isten megsegélt hosszas útamban, legyen dicséret hála szent nevének! Lelkem gazdagodott magasztos emlékekkel, meggyőződésem szilárdult, evangéliomi református egyházunk iránti hűségem fokozódott ez út által, s ha mint tanár az előjövő alkalmakkor a tanuló nemzedék lelkébe is át-át röppenthetem a hőbb szikrákat, nemcsak magamra, de hallgatóimra is maradóbb hatása lesz ez útnak.

A főtiszteletű és méltóságos Bizottságnak
Debreczenben, 1888.

alázatos szolgája
Balogh Ferencz,
hittanár.

A német nyelv és egyházkerületünk gymnasiumai.

A híres miniszteri rendelet a német nyelv ügyében, úgy gondolom, nem sokára eljut egyházkerületünkhöz is. Itt az ideje, hogy tanáraink, s általában tanügyünk vezetői tüzetesen foglalkozzanak e fontos, égető kérdéssel.

... Hiába minden rendelet: olyan tanár nincs a föld keletén, a ki tanítványát — ha csak tőle hetenként egy pár órán át hallja a német szót — németül beszélni megtanítsa*).

Kivételek vannak és lesznek, de ezek nyelvgeniek. Kivételekről nem szólok.

Hiábavalóság a régiek latin tudományára hivatkozni. A

*) Az országos tanáregyesület gyűlése közelebb szintén rámutatott erre a tényre. Gy. L.

régi iskolák a latinnal alig tanítottak egyebet. A nyelvtanítás is egészben gyakorlati volt. A gyermekek egy pár legszükségesebb grammatikai formán kívül első sorban a szavakat tanulták. A rettegett „signum“ (a magyarul beszélő volt kénytelen elfogadni; jaj volt annak, a kinél a tanár megtalálta) rákényszerítette a nebulót, hogy úgy a hogy latinul fejezze ki gondolatait. A hibákat aztán a tanár és a társadalom lassan-lassan kiigazította. A tanuló ily módon pár év alatt könnyedén megtanulta a divatos konyha-latinságot.

A nyelvtanításnak ez a legkönnyebb és legbiztosabb módja.

Mi a célja gymnasiumainknak? Általános tájékozást kell adni az ifjúságnak minden tudományágról. Csak ennek a nagy feladatnak tudnának teljes mértékben megfelelni. Képtelen kísérletekre kár az időt vesztegetni.

Gymnasiumaink ügyeit még magunk rendezzük, autonómiánk foszlányai még megadják nekünk a jogot, hogy ily fontos kérdések felett a magunk eszével is gondolkodjunk. Ha a német nyelv miatt a konvent által megszabott tanítási rendünk revidálás alá kerül, bizonyosan hiszem, elérhetlen rendszabályok nem fognak benne helyet találni.

Elébe állunk annak a vádnak is, hogy a fontos német kultúra megőseréseinek eszközeitől meg akarjuk fosztani tanítványainkat. Megadjuk nekik, a mi lehetséges, és nem fogunk dicsekedni lehetetlenséggel.

A mi reformálni való, az a német nyelv, általában a nyelvek tanítási módszere. A nyelvtanítás csekély sikere, tanítványainknak, hogy úgy tegyem ki, könnyűhöz köthettségében rejlik. Szövegből elég helyesen fordít nem egy, de ha a legegyszerűbb gondolatot rögtönözve kell kifejeznie, gyámoltalan félénységében semmire se tud menni.

Ezt kell megtörnie a tanárnak. Nem baj, ha először nagyokat is botlik a tanuló, merészségeért el lehet azt neki nézni. Így aztán kedvet kapva, később a helyes kifejezést is meglesi helyesen alkalmazza.

A nyelvtanításban is a természetes módszer a leghelyesebb. Mennél kevesebb analysis és sok gyakorlatiasság. Kezdjük két, három szóból álló mondaton beszélgetés alakjában, s idővel folytatjuk az olvasmányok tartalmának apró kérdésekben való feldolgozásán, később a tartalom folyékony elmondásán. Így kezd és folytatja a beszélni kezdő gyermek is. Először jól-rosszul összerakja a szavakat, a hibákat lassanként csiszolja, míg egyszer csak odáig fejlődik, hogy folyékonyan beszél.

Persze részletekre kiterjedő utasítást bajos adni. De a lelkiismeretes tanár úgyszólván könnyen tájékozódik, s ha a fölvet nem téveszti szeme elől, a siker sem marad el.

Bizonyos, hogy így se kerül ki a gymnasiumból egy tökéletes német se, de ha a tanulóknak kedve van hozzá, vagy körülményei úgy kívánják, meglesz a derekas alap, hogy a német irodalmat tanulmányozza, vagy a társalgási nyelvet elsajátítsa.

Ennél többre a gymnasium nem képes, de nem is köteles. A rendeletnek egyéb tervei is hiábavalóságok.

A német nyelv kedvéért a tanórákat szaporítani képtelenség. Tanulóink úgyszólván görnyednek a munka alatt, többre kényszeríteni őket lehetetlen. Főolvasásokban tagadni lehet a túlterheltséget az iskolában, de ez nem segít a bajon, a túlterheltséget sem szünteti meg.

Más tárgyak rovására nem lehet a német nyelv tanóráit

megszaporítani. A kiszabott tananyagot így is alighogy el lehet végezni, hát még ha megcsonkítjuk egyik-másik studium órái számát.

Az meg határozottan visszaútasítandó, a mit a rendelet sejtet, hogy magyar vidékeken (így különösen a mi gymnasiumainkban) a magyar nyelv tanóráiból kell elvenni egyet vagy kettőt a német nyelv részére.

A magyar nyelvtan és a fogalmazás van olyan nehéz és fontos, mint a német grammatika.

A helyes magyar beszéd és fogalmazás szükséges talán még Magyarországon!

Gyöngyösy László.

Közügyeink.

A testvéregyházkerületek köréből.

Dunántúli egyházkerület. A „Dunántúli Prot. Közlöny“ 2-ik számú vezércikk-helyén „Hadd hulljon a férgese“ és a „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ 3-ik száma „A polgárdi eset“ cím alatt az olvasóink előtt nagyjában ismeretes fatális polgárdi esettel foglalkozik s tartózkodás nélkül rántja le a leplet az eddig alig ismert részletekről. Mindkét közlemény annyira egy értelemben foglalkozik a kérdéssel, hogy felfogást, illetőleg különbséget nem lehet tenni a kettő közt. Ezek szerint miután egyéb építkezések, különösen a fényes papi lak építési terhe után a gyülekezet az újabb iskolai építkezés terhének elviselését az által akarta elviselhetőbbé tenni, hogy e célra fel akarta használni a lelkészi munkaváltási alapot (kár, hogy a munkaváltási alap körülményeiről a közlemény semmit sem szól): a lelkész és az egyházi előjáróság között amannak ellenkezése miatt vitássá lett a kérdés, melyben előbb az esperes, majd az egyházmegyei közgyűlés is oly végzést hozott, melynél fogva a munkaváltási alap iskolaépítésre nem fordítható. E határozat folytán a lelkész az időközben iskolaépítésre fölhasznált munkaváltási alapot „az illetőkön irgalom nélkül behajtotta“. „Megperdült a dob, ingóságok és ingatlanok (!) adatok el potom pénzért“. „A zaklatottak kijelentették, hogyha velök ily kegyetlenül bánnak, hitöket elhagyják“. . . . „Denique az unitárius felekezet nem útasította el a jelentkezett 92 családot“, s az áttért családok száma már elérte a 130-at. Az egyházmegye a nem várt következményre jelentést tesz a püspöknek, a ki „fényes küldöttség élén jelenik meg a vizsály színhelyén. De már késő volt. Rég megelőzte őt Derzsi úr“. Ez események másfél év alatt folytak le idáig, de azóta folyvást nő az aggodalom, hogy az áttérés nem áll meg a 130 családnál. „És — mondja Dunántúli a „Prot. Egyházi és Isk. Lap“-ban — kerületünk mindeddig még egy lépést sem tőn hivatalosan az örvénybe taszított szerencsétlen Polgárdi legalább egy részének megmentésére“. S elragadván heve, így folytatja: „látjuk, hogy Debreczen még leülni sem akar azon társaság asztalához, hol unitárius is van; mert gyűlöli őket, a miért az alföldi népes gyülekezetekből egy-két eltévelyedett juhocska az unitáriusok aklába téved be (no, kivált ha terelik! R.): mi, dunántúli kerület tőrjük, hogy egy papi hivatásának megfelelően képtelen személy existenciájáért megsemmisüljön, az unitarismusba rohanjon harmadfélezer lelkünk egyszerre, minden mentési kísérlet nélkül“. S mert ezek szerint a lelkész az oka az egész bajnak: „az egyh. törv. 246. §.

f), vagy irgalomból e) pontjához képest bűnhődnie kell". A mint az „Egyetértés“-ből olvassuk, jan. 16. és 18-ikán rendkívüli egyházkerületi közgyűlés elé került az ügy, a mikor 4 órai tanácskozás után a tatai egyházmegye delegáltatott, s e kérdés közigazgatási s törvénykezési részleteire nézve megadott a delegált egyházmegyének a törvényben körülírt teljes jog és hatáskör és az a megbízatás, hogy az ügyben lehető gyorsan intézkedjék.

Szorongó szívvel várjuk mi is a dolgok további fejlődését, résztvevő szívvel osztozunk Dunántúlnak az elkeseredésig menő, a polgári egyház existenciájáért felkiáltó fájdalmában, s őszintén óhajtjuk, hogy a baj orvosolva, a kérdés a méltányos, körültekintő igazság kívánalmainak megfelelőleg oldassék meg; de minden részvételünk mellett bocsássá meg, hogy nem adunk igazat azon állításának, mintha a debreczeniek azért nem ülnének le az unitáriusokkal egy asztalhoz, mintha gyűlölnék őket az „egy-két eltévelyedett juhocskáért“. Az elv nem gyűlölet, a mi elvünk nem gyűlöleten alapul. Ha nem vagyunk hajlandók „egy asztalhoz ülni“ az unitáriusokkal, annak okát már elmondtuk. A ki eddig nem értette vagy nem akarta megérteni, az most sem értené meg, ha újra elmondanók is.

R.

K ü l f ö l d .

Kint és bent.

Az „Allg. Ev.-Luth. Kirchenzeitung“ ez évi 3-dik száma egy „Aus Ungarn“ cz. cikkben megemlékezik a Magy. Prot. Irod. Társaságról is. Elmondja, hogy Debreczen és a tiszántúli (és nem a tiszai!) legnagyobb ref. egyházkerület magatartásának, mely szerint ellene nyilatkozott az unitáriusok bevételeinek, az lett a következtetése, hogy a múlt évi december 18-ikán tartott budapesti gyűlés a jövő tavaszra halasztotta el a szóban forgó társaság végleges szervezését, noha egy párt a „praesentes concludunt“ elvét sürgette s alig 90 jelenlevő taggal keresztül akarta hajtani, — a józan megfontolás ellenére, — a társaság végleges megalakítását. Hogy ez elhalasztást helyesli az említett Lap, értjük, — valamint azt is, hogy szerinte „az unitáriusok a tulajdonképeni protestantismushoz, úgy a mint ez történelmileg és dogmatikailag fejlődött, soha nem számítottak s nem is vágytak soha egyesülni a protestánsokkal“. De azt már nem értjük, hogy hogy meri azt bárki is állítani a debreczeniekről, hogy mi holnap már a lutheránusok ellen fogunk fordulni és támadni? Miből következteti a szóban forgó Lapnak mindenesetre magyarországi tudósítója, hogy mi nem vagyunk mentek a türelmetlenségtől? Már egy ízben dr. Szlávik kikelt e német Lapnak Magyarországról írott hazug állításai, tudósításai ellen; de úgy látszik, nem volt elég erős felrázni e szerencsétlen tudósítóban a szégyen érzetét, mely megsúghatná neki, hogy nem igazat beszélni bárkiről is, tisztesség nélkül való dolog, a hazát pedig ország-világ előtt sárral dobálni, begyaláznai egy idegen Lap hasábjain, égre kiáltó bűn, h a z a á r u l á s !

De hiszen nincsen ezen mit csodálni! Itt bent is az történelmi, a mi odakint. Az „Ev. Egyh. és Iskola“ ez évi 2-dik számában a legújabb időben hírhetővé vált dr. Masznyik nem átall a „kálvinizmusnak nagy falatot kereső czápájáról“ beszélni. Tehát a testvéri jobbért, melyet a lutheránusoknak

nyújtani sohsem késtünk, íme itt a jutalom: az illetlen és alap-talan gyanúsítás, melynek hallattába, jól esik hinnem, megcsendül minden elfogulatlan lutheranus füle! Különben ez a tudós professor neki szilajodott s oly fitymálva és oly összevissza beszél mindenkiről (p. o. egy Révész Bálintról is!) és mindenről, hogy állításait nem kell komoly számba vennünk; szól többek közt a budapesti tavaszi alakuló gyűlésről s történet-író létére nem tudja, hogy a gyűlés lefolyását híven szokás elbeszélni! Ha ő jósol és azt mondja, hogy „Debreczennek hanyatlani kell, jövője nincs“, mi is megjövendőljük neki, hogy ezélt téveszt, mert ha így halad, nem Luthert, hanem Carlstadt-ot játsza s mi az ő nagyságát nem fogjuk megirigyelni semmi téren és soha! „Heu nimis longo satiate ludo!“

Dicsőfi József.

Irodalom.

Uj népiskolai tanügyi folyóiratok.

Az újév tanügyi hírlapirodalmunkra nem közönséges bőséggel köszöntött be; a mennyiben eddigelé 3 beküldött népiskolai irodalmi vállalatról emlékezhetünk meg.

1. „Népiskolai Közlöny“, mely a mezőtúri tanítók, Kecskeméthy László és társai szerkesztésében és kiadásában II-ik évfolyamát éli s melyről már megindulásakor kedvezőleg nyilatkoztunk; újnak csak annyiban nevezhető, a mennyiben újévtől kezdve gazdasági és kertészeti rovatval kibővítve, mint Jász-Nagy-kun-Szolnokmegye községeknek a magas minisztérium által ajánlott közlöny jelenik meg. Nem eredménytelenül futotta meg tehát első évi pályáját; szerkesztői fáradozásának legméltóbb jutalma ezen felsőbb helyről nyilvánult elismerés. Reméljük, hogy e körülmény felekezeti érdekeink megóvása és fejlesztésében legkevésbé sem fogja gyengíteni őket, sőt abból létalapunk biztosítására újabb erőt merítenek. — A beküldött január havi füzet kiválóbb közleményei: Fűredi Lajos „Fegyelem a népiskolában“ című czikke, mely sok hasznos, gyakorlati útmutatást nyújt a nevelés és tanítás sikerének biztosítására, — egyszerűen, de érthető és világos nyelven, legtöbb ponton fején találva a szöveget. Dr. Masznyik Endre Jean Paulnak, a költő-paedagogusnak sajátos neveléstani művét, a „Leváná“-t ismerteti, jelen első közleményében általános tájékoztatást adván a kiváló műről és szerzőjéről, nagy tárgyszere-ttel és költői emelkedettséggel. Tárca-cikkében „Egy a sok közül“ cím alatt Farkas Imre, egy szép reményekre jogosító, de az élet küzdelmei között elesett ifjú tanító történetét beszéli el könnyed elevenséggel, de sötét világnézlettel. Találunk ezeken kívül a füzetben egészségügyi közleményt, állandósított gazdasági és kertészeti rovatot; végül a megyei tanfelügyelő hivatalos közleményei mellett „Vegyes“ cím alatt tanügyi híreket. Előfizetési ára egy évre 3 frt.

2. „Néptanító.“ Havi szakközlöny; megjelenik Aranyos-Maróthon, havonként egy íven, Brunczlik Imre szerkesztésében. Hangzatos, majdnem harczias programja szerint „fáklyavívője kíván lenni a magyar néptanítói kar szellemi és anyagi helyzetének emelése érdekében megindított mozgalomnak“; fejtegeti, hogy a tanítás munkája nem azonos a többi földi munkával; a tanítás ügye államügy; küzd a tanítás szabadsága és önállóságáért; a jogos panaszoknak tért nyit; nem tekint sem lefelé, sem felfelé, stb. stb. (Mintha csak a rabszolgaság igájában elnyomva nyögne a magyar tanügy. Van ugyan

— sajnos — egy szorongató békónk: a szegénység; a min azonban a nagy hang vajmi keveset segít.) Tartalma ugyan csak változatos, a nyolcz oldalon 8—10 külön közleményt vagy rovatot olvashatunk. Iránya és érdekei azonban tőlünk távolabb esvén, közleményeiről bővebben nem szólhatunk. Előfizetési díja 1 frt.

3. Közlebről érdekel az Evangélikus Népis-kola. Megjelen havonként két íven Sopronban, K a p i Gyula és P a p p József szerkesztésében. A soproni ág. hitv. tanítóképző intézet tanárai — ez első számból megítélhetőleg — magukhoz méltó vállalatot indítottak meg e folyóirattal. Programjuk szerint kiválóan és tisztán az evang. egyház népoktatása érdekeinek szolgálatát, — ezen érdekek közt első helyen a vallásoktatás kérdését, mely téren a népoktatás országos fellendülése óta legkevesebb történt, — a többi tárgyak között a magyar nyelv tanítását a nem magyar ajkú iskolákban stb. tűzik ki feladatul. A füzet gazdag tartalmából kiemeljük: K á l d y Gyula egyházkerületi felügyelőnek, a népiskolai tanügy lelkes és tevékeny bajnokának meleg hangon írt nekrológját Nagy Sándortól; B a n e s ó Antalnak „A világtörténet két bizonyágtétele a vallásról“ czímen közölt bölcseleti értekezését; P a p p József szerkesztőnek a vallásoktatás czéljáról és anyagáról azon dícséretes szándékkal megkezdett dolgozatát, vajha az egyes egyházkerületek eltérő tantervei az evang. egyház egyeteme által mielőbb összhangzatba hozhatnának; végül K a p i Gyula szerkesztőnek „Az egyetemes evang. egyház népiskolai szervezetei“ czímen megkezdett cikksorozatát, ismertetvén ezúttal a nagy tudományú Schediusnak 1809-ben kötelező erőre emelt szervezeti munkálatát. „Irodalom“ és „Vegey“ rovatai szintén gazdag tartalmúak. A párto-lásra méltó folyóirat előfizetési ára 2 frt.

O. I.

Magyarország vázlatos történelme. Középiskolai használatra az alsóbb fokon, írta Ladányi Gedeon, a kolozsvári egyetem egykori tanára. Az ötödik kiadás után átdolgozta Márk Pál gymnasiumi tanár. Debreczen. Telegdi K. Lajos. 1889. Ára 50 kr. 108 lapon adja az átdolgozó érdemes tanár Magyarország vázlatos történetét azon időig, mikor V. Ferdinánd lemondásával Ferencz József lépett a trónra. Rovatvezetőnk óhajtanónak látta volna, hogy lejönné e történeti könyv legalább Ferencz Józsefnek magyar királylyá megkoronáztatásáig, de mindenesetre gratulál velünk együtt a derék tanférfiúnak, ki 30 éves tanárkodás után is foglalkozik még a tankönyvirás fáradtságos munkájával. A mű írálya mindenütt könnyen folyó, tisztán magyaros. Ajánljuk azt az illetők szíves figyelmébe.

Temetkezési lant a sírnál. Irta Börzöli Gábor nagytótfalusi prot. tanító. V. füzet. Pécsent, Taizs Mihálynál, 1888. Ára 1 frt. Egyáltalában nem vagyunk barátai a verses búcsúztatóknak, melyeket már a Geleji Katona-kánonok is el akartak törölni. Ha ezen szempontból tekintenők a kezünk alatti füzetet, mindenesetre szigorú kritikát kellene arról mondanunk. De ha azt nézzük, hogy népünk végre is sokfelé ragaszkodik ezen búcsúztatókhoz, s így tanítóink közül sokan föl vannak híva olyanok írására: szívesen beösmérjük, hogy B. G. ügyesen megfelel nem könnyű feladatának s nagyszámú (49), legkülönbözőbb esetekre írt búcsúztatóiban jól szövi össze a verset a prózával, s valóban nem igen találtunk az egész könyvben olyan kifejezésre, mely a jó ízlést bántaná, a minők-

kel pedig az ilyen könyvek tele szoktak lenni. Vegyék meg, a kiknek szükségök van reá, használható könyvvel gyarapíttják könyvtárukat.

Gyakorlati biblia-magyarázatok. Garzó Gyula e szakfolyóiratának 1888. november és deczemberi száma fekszik előttünk, melyben Barakonyi Kristóf homokszentgyörgyi ev. ref. lelkész magyarázza folytatólagosan János evangyéliumát a 13-ik rész 1. versétől a 18-ik rész 27. verséig, 11 magyarázatban. Örömmel látjuk, mennyit haladott Barakonyi e téren, két kötetes művének megjelenté óta. Ajánljuk e vállalatot olvasóink szíves figyelmébe.

„Téli Ujság.“ E becses néplap 5-ik számában a „kegyelmes asszonyinak“, Tisza Kálmánnak arcképét, jótékony-ságának hű jellemzését látjuk, utána Vöröss Zsigmondtól egy „Ujévkor“ czimű költeményt s Dávid Gyulától egy „Ujév első napján“ czimű cikket; a tárczában Kálmán Farkas krónikás történetének folytatását s végül több érdekes vegey költeményt. A 6-ik számban azon jelenet íratik le, s állítatik rajzban elénk, mikor Jézus szombatnapon a megszáradott kezű embert meggyógyítja. Ezután Lugosi Józseftől egy verses könyörgés olvasható. Egy cikkben, melynek a 7-ik számban még folytatása lesz, egyházunk mult évi történetének főbb adatai soroltatnak elő, igen érdekes kimutatás adatván az egyház és iskola részére tett nagyobb adományokról. Kálmán Farkas bevégi e számban fentebb már jelzett történeti beszélyét. A vegey közlemények rovatában a Makón és környékén pusztító vörhenyről olvashatunk tanulságos tudnivalókat. A 7-ik szám gróf Ráday Gedeon, a békésbányai ev. ref. egyházmegye nagy-névű gondnokának jól talált arcképét és hű jellemzését hozza; folytatja továbbá Vöröss Zsigmond, a „Kis Lap“ ezen derék ifjú munkatársának „Említésre méltó adatok egyházunk mult évi történetéből“ czimű érdekes cikkét. E . . . németből fordítva egy példázatot közöl versben. Érdekes cikk a „Vilmos császár végórái“ czimű is. A vegey közleményekben több szív-és jellemképző olvasmány foglaltatik.

Tudósítás Révész Imre egyházi beszédei-ről. Részint az előfizetések igen lassú gyülekezése, részint az itteni nyomdai viszonyok miatt, valamivel későbbben mint ígérém, t. i. márczius hó közepére lesz a tisztelt előfizetők kezén az első, temetési beszédek és imákat tartalmazó kötet, melyet 3—4 havi időközökben a másik két kötet is követni fog. Mindazokat, kik előfizetőkül jelentkeztek, de az illető díjat még eddig be nem küldték, tisztelettel kérem az előfizetési összegnek f. évi február hó 20-ig leendő beküldésére, különben a reájuk nézve költséges, reám nézve pedig alkalmatlan utánvétel útján lesznek kénytelen példányait expedálni. Azon tisztelt előfizetők pedig, a kik csak egy kötetre küldötték be az 1 frt 20 kr összeget, a másik két kötetre is bármikor előfizethetnek 1 frt 20 krjával. Különbén az előfizetés, (mind a három kötetre 3 frt 20 kr), az első kötet megjelenéséig nyitva áll; azontúl csak a magasabb bolti áron lesz a munka megszerzhető. Pápa, 1889. jan. 20. Révész Kálmán.

Előfizetési felhívás. Jézus útja a Golgotháig. Szószékre alkalmazott böjti írásmagyarázatok. Irta Szigethy

Dániel, új-malomsoki ágost. hitvallású ev. lelkész. Lenyomat a „Gyakorlati Bibliamagyarázatok“ 1889-ik évi folyamából. Gyoma, 1889. Ára 1 frt oszt. ért. bérmentes küldéssel. Margócsy József, volt pestmegyei főesperes s jelenleg losonezi ágost. hitv. ev. lelkész, ki nekem ifjúkorom óta igaz jó barátom, nem sok idővel ezelőtt, ezeket írta nekem: „Nagy örömet mondok, midőn közlöm, hogy a mi kedves jó öreg Szigethy bátyánknál kincset fedeztem fel, és még ennél is nagyobb, midőn kijelenthetem, hogy sikerült őt megnyernem annak az eszmének, hogy e bőjti írásmagyarázatok, a „Gyakorlati Bibliamagyarázatok“ szerkesztőjének, azon feltétel alatt be fogja küldeni, ha a mű levonatban, illetőleg önálló füzetben is megjelenik. Ezeknek a szellemes magyarázatoknak, már rég adva van a kritikája egyrésztől abban, hogy a ki csak eddig olvasta őket, az mind ajánlatosnak találta és méltónak arra, hogy könyvpiacra vitessenek, — másrésztől pedig, hogy Győrmegyében — hol a mi öreg barátunk hivataloskodik — szelvében el vannak terjedve, a kéziratok kézzől-kézre járnak s kapva-kapnak rajtuk mindenütt. Nekem magamnak is rendkívül tetszenek; azért jó lélekkel ajánlhatom felvételre és külön kiadásra is, remélve, hogy Garzó nem fogja megtagadni a prot. testvéregyházától — hol neki is oly sok barátai vannak — ezt a szolgálatot.“ A sajtó alá újból átdolgozott munkálatokat tlapozván, magam is úgy találom, hogy az élete 70-ik évét már túllépett öreg homiléta, még mindig pezsgő szellemi erővel dolgozik s olyan még ma is az észjárása, mint a szemet s szívet elbűvölő pompás tűzijáték. Sajátságos apró mondatokban, szellemes ötletekben, játszi fordulatokban halad folytonosan s mintha csak úgy magától jönne, oly könnyedén hozza s halmozza fel a homiletikai kincseket. „Negyven év óta mondogatok ilyenféle beszédeket — írja hozzám intézett levelében — s ebben ki van mondva, hogy nem lehetett céloim, egy-egy magyarázatban, a teljes szöveget kimerítenem. Minden évben más oldalról nézem s a mit látok, azt dolgozom fel rendszerint az első hatás benyomása alatt.“ A mű erős s szép papíron, díszes borítékban, kettős drótfűzéssel, folyó évi márczius hó 1-én fog megjelenni, hogy így — lőjt első vasárnapjára minden megrendelő megkaphassa. — Előfizetési ára: 1 frt o. é. és mindenkinek bérmentve küldetik. A ki a pénzt be nem küldi, annak megrendelése csak azon esetben vétetik figyelembe, ha megrendelő soraiban kötelezi magát, hogy utánvétellel fogja elfogadni. Miután a nyomtatandó példányok száma február 15-én állapíttatik meg, óhajtandó, hogy a ki meg akarja szerezni az érdekes füzetet, ki ne zárja magát késedelmezésével, miután számfeletti példányokat nem nyomtatok. A megrendelések alólírott kiadóhivatalához intézendők. Gyomán (postahely, Békés megyében) jan. 5-én 1889. Garzó Gyula, a „Gyakorlati Bibliamagyarázatok“ szerkesztője.

Képe s folyóirat. A „Vasárnapi Ujság“ füzetekben. Szerkeszti Nagy Miklós. III. évfolyam 1889. Budapest, Franklin-társulat. E folyóirat nagy negydrét alakban s igen szép kiállításban félhavi füzetekben jelenik meg s tartalmazza a „Vasárnapi Ujság“ megfelelő számainak, az időhöz kötött érdekű rovatok kivételével, összes közleményeit és képeit. Előfizetési ára az egész évi huszonnégyszámszámra 7 frt 20 kr, félévre 3 frt 60 kr stb. egyes füzet ára 30 kr. A „Vasárnapi Ujság“-ot pedig úgy ismerjük, mint legjobb s képeiben legművészebb kiadást, tisztán magyar, s helyes erkölcsi elveken alapuló jó újságot, melyet a legjelesebb hazai írók és művészek támogatnak, mely, mint családi közlöny a női munkakörre s divatra is kiter-

jeszkedik s különös tekintettel a hazai iparra, mindig csak a jó ízlést és a szép iránti érzéket fejlesztő jelenségeket ismerteti. Az előttünk fekvő első füzet Jókai Mórtól kezd meg „A rosszul osztozott testvérek,“ cím alatt egy hosszabb új elbeszélést s ezután országos nevű íróktól egy nagy sereg, szép prózában és versben írott kitűnő közlemény következik. Méltó, hogy e füzetek, melyek együtt évenként 2—2 kötetet tesznek ki, ott legyenek minden művelt magyar család asztalán. Igen melegen ajánljuk.

Különfélék.

Figyelmeztetésül. Olvasóink közül azokat, kik az előfizetési díjjal még mindig hátrálékban vannak, e helyen utóljára kérjük föl a hátrálék befizetésére. Egy hét múlva külön levelekben leszünk kénytelenek őket felszólítani. A kiadó hivatal.

Debreczeni főiskola. Az épen most folyó theologiai szigorlatokra Dávidházy János esperes urat hívta be főtiszt. püspök úr, hogy mint helyettese, megbízottja látogassa meg a hitanhallgatókat tanító tanárok által tartott vizsgákat. Az esperes úr, Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyző úr társaságában, f. hó 21., 22. és 23. napjain végezte kiküldetését s figyelmesen hallgatván a szigorlatokat, eljárásáról kimerítő szóbeli jelentést tett a püspök úrnak. — A főiskolának ismét halottja van. Erdei István elsőéves joghallgató, Erdei Mihály nyugalmazott debreczeni városi tisztviselő fia pár heti súlyos betegség után f. hó 24-ikén, meghülés következtében meghalt. Temetése ma, szombaton délután 3 órakor történik, a mikor Csiky Lajos mond fölötte a szülei lakáson imádságot. Nyugodjék békével a korán elköltözött ifjú! Viraszkon álmai fölött szelid emlékezet!

Ifjúságunk s a véderő-törvényjavaslat. Jogakadémiai ifjúságunk január 23-án választotta meg a budapesti országos ifjúsági gyűlésre küldendő képviselőit. Jelezni kívánjuk, hogy jogakadémiai ifjúságunk a kérdés fontosságához méltó komolysággal tartotta meg gyűlését. Érdekes tudni, hogy Sárospatakon az ifjúság gyűlésén ily tartalmú íveket írtak alá minden ellenmondás nélkül: „Mi alólírottak becsületszavunkra fogadjuk, hogy azon esetben, ha a tisztvi vizsga letévése magyar nyelven nem engedélyeztetik, tisztvi vizsgát nem téve, inkább 2 évig szolgálunk.“ Nem szoktunk a testvértanintézetek ifjúságának ügyeibe avatkozni, így hát most is tartózkodunk minden további megjegyzéstevéstől.

Menyhárt János-alapítvány. (Kilenczedik kimutatás.). Ujabban a következő közlemények érkeztek be hozzám ez alapítványra: Tóth Miklós t.-roffi lelkész 2 frt, Benedek László pándi lelkész 5 frt, Gyikó Ferencz t.-sz.-miklósi lelkész 3 frt, Kálmán Dezső újfehértói lelkész 2 frt, Végh Sándor túrkevei lelkész 5 frt, Sarkadi István t.-füredi segédlelkész 1 frt. A már nyugtázott 221 frt 25 krral együtt aláíratott eddig nálam 239 frt 25 kr, melyből a múlt évi kamat hozzászámításával benn van már a debreczeni takarékpénztárban 236 frt 06 kr. Debreczen, 1889. január 24. Csiky Lajos.

Lelkészavatás Debreczenben. Kecskeméthy Lajos hajdúnánási segéd-lelkészt a Bukovinában levő andrásfalvai református egyházközség múlt évi december havának 25-ikén, tehát karácsony első napján három pályázó közül egyhangúlag megválasztotta rendes lelkészévé. Az illetékes egyházi főhatóság azonban csak abban az esetben adhatja e választáshoz megerősítést, ha a megválasztott lelkész fölavattatási okmányt mutat elő. Hogy ez megtörténhessék, főtisztelendő Révész Bálint

püspök úr az épen Debreczenben tartózkodó Dávidházy János esperes úr és az öt theologiai tanár jelenlétében, folyó hó 23-ikán lakása egyik szobájában, a szokásos formák megtartásával lelkészszé avatta az ifjú tiszteletest, áldást kívánva meszsze földön folytatandó lelkész munkájára. Érdekes adat, melyet a felavatás utáni ebéden a püspöki asztalnál Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyző úrtól tudtunk meg, hogy a püspök úr már nyolczszor végzett lelkészavatást, hatot nyilvánosan a nagytemplomban s kettőt külön-külön egy-egy ifjú lelkészszel saját lakásán. A 8 alkalommal összesen 323 ifjú lelkészt bocsátott ki és avatott föl az ígehírdetés lelki munkájára. Kísérje Isten áldása ifjú barátunkat ama távol föld rokon népei körében folytatandó nehéz munkájában. Tegye fogantatossá a kegyelemnek Ura az ígét, melyet hitének teljességéből hirdetend. Megjegyezzük még, hogy az ifjú lelkész f. évi május hó elsején tartozik hivatalát elfoglalni.

Lelkészválasztás. A déva-ványai ev. ref. egyház a jan. 17-én tartott papválasztás alkalmával az egyház ügyei körül sok érdemeket szerzett Szügyi Dániel helyettes lelkészt választotta meg papjává 154 szótöbbséggel Szabó Sándor kunhegyesi káplán ellenében. Így olvassuk ezt egyik nagy politikai lapban. Hozzánk még, mikor e sorokat írjuk, nem érkezett e választásról tudósítás. Örömmel jegyezzük meg, hogy egy-egy választás nem örvendeztetett meg jobban bennünket, mint ez. Egy, 4 évi helyettes-lelkészkedés alatt bámulatos sikereket felmutatott, kitűnő adminisztrátornak bizonyult ifjú lelkészt nyert tiszteletes Szügyi Dániel úrban egyetemes magyar ref. egyházunk. Örömmel üdvözljük őt azon állásában, melyet nagy érdemekkel vívott ki magának. Legyen Isten áldása rajta és munkáján!

Böhl Ede, a bécsi ev. theol. fakultás egyik hírneves tanára, f. hó 12. napján érte meg rendes nyilvános theol. tanárrá kineveztetésének negyedszázados fordulóját, mely alkalomból kollégái testületileg, tanítványai pedig üdvözlő irattal lepték meg a jubileumfelére nem is gondoló tudóst. E jeles férfiú tehát már huszonöt év óta tanítja a ref. dogmatikát és symbolikát s bizonyára örömmel tekint az ifjú lelkész nemzedékre, mely Ausztriában, különösen Csehországban körülötte csoportosul; valamint lelki megnyugvással mutathat azokra is, kik mint egykori tanítványai, hazánkban szolgálják az anyaszentegyház ügyét. Viszont tanítványai is mindannyian méltó tisztelettel gondolnak egyfelől az ő pozitív és mélyreható tanításaira, másfelől nemes példájára és önzetlen jóindulatára. E huszonöt év alatt több tudományos műve jelent meg, legújabbban jeles dogmatikája, melyeket a magyar prot. egyházi sajtó is méltóképen ismertetett. Mi is őszintén csatlakozunk hát az üdvözlőkhöz, kívánva, hogy a derék jubiláns, eddigi áldásos működését, továbbra is jó egészségben és ismert sikerrel folytathassa! Üdvözljük!

Haláleset. A legmélyebb részvétellel vettük e minket közlőrelő gyászlapot, mely a jó Vámosy bácsi és családja fájdalomát hirdeti nekünk. Vámosy Mihály, a budapesti reform. főgymnasium igazgatója, a saját és gyermekei: Ilona, férj. dr. Radnai Jenőné. Zoltán, Margit, György és Nelli, veje: dr. Radnai Jenő, testvérei: Gönczy Pálné szül. Végh József, özv. Nagy Péterné szül. Végh Janka, Végh József és Végh Lajos, sógora: dr. Vámosy Károly, úgyszintén az összes rokonok nevében megtört szívvel tudatják hön szeretett neje,

a gondos és szerető anyja, a jó anyós, a gyöngéd testvér és sógornő **V á m o s s y M i h á l y n é** született Végh Petronella úrnőnek, folyó évi január hó 22-én, reggeli 8 órakor, rövid szenvedés után, életének 47-ik, boldog házasságának 24-ik évében bekövetkezett elhunytát. A megboldogultnak drága földi maradványai esütörtökön, január hó 24-én délután 3 órakor fognak a gyászszobából: IX. kerület, Lónyay-utca 4. szám alatt, a helvét hitvallású szertartás szerint a kerepesi út melletti sírkertben örök nyugalomra tétetni. Budapest, 1889. jan. 22-én. Béke lengjen áldott porai fölött! — Ott voltunk lélekben mi is a gyászoló család körében s Istentől vigasztalást kérünk a fájó szívekre. Sokan ismertük, szerettük és becsültük az elhunyt jó nőt. Mindnyájunk részvéte enyhítse a legközelebről sujtottak nehéz fájdalmát.

Kérdés az egyházkormányzat köréből. A törvény rendelkezései szerint X. egyházközségben három évre egy pénztári és egy magtári gondnokot, s a kisorsolt presbyterek helyébe 9 évre új presbytereket kellett választani. A szavazás megtörtént. A volt gondnokok szavazattöbbséget nem nyervén, a gondnokságtól elestek; ezenkívül presbyterségre nyert szavazataik sem elegendők, hogy azokkal a presbyterséget elnyerhetnék; ha azonban a gondnokságra és presbyterségre nyert szavazataik együve számíttatnak, mindketten bejutnának a presbyteriumba. Kérdés tehát, hogy a gondnokságra nyert szavazatok — a mennyiben ezek a presbyteri szavazatokkal egyenrangúaknak látszanak — lehet-e a presbyteri szavazatokhoz hozzá számítani? Quaerens. — Kérjük az érdeklődőket, hogy ezen érdekes kérdésre vonatkozólag küldjék be hozzánk véleményüket. Szerk.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Ferenci B. kiadásában Miskolczon épen most jelent meg s minden hazai könyvkereskedésben kapható:

EGYHÁZI BESZÉDEK

írta

Kupai Dénes

runyai ref. lelkész.

Miskolcz, 1889. 200 lap 1 frt 50 kr.

Ezen újabb időben annyira népszerű s kedvelt egyházi szónok első munkája szakferfiak által a legnagyobb elismerésben részesült s a lelkész uraknak legmelegebben ajánlatott.

Ugyanezen szerzőtől nálam megjelent s kapható

HALOTTI BESZÉDEK S IMÁK

ára 1 frt 20 kr.

Egyenesen hozzám intézendő megbízásokat, ha az ára előre beküldetik, *bérmertesen* eszközölöm.

Miskolcz, 1889.

Ferenci B.,
könyvkiadó.